

Erityisvanhempien palvelurakennetrauma tulee kalliiksi

- Kun erityistä tukea tarvitsevan lapsen perhe jää toistuvasti palvelurakenteessa vaille tukea tai tuki kohdistetaan väärin asioihin, syntyy palvelurakennetrauma.
- Lakeuden Omaishoitajien kyselyn mukaan valtaosa erityisvanhemmista kokee väsymystä ja voimattomuutta, ärtymystä ja kiukunpuuskia tai ahdistuneisuutta.
- Palvelurakennetrauman estämiseksi erityislasten vanhemmat tarvitseva palveluja, jotka mahdollistavat riittävän levon ja virkistyksen sekä vertaisten tapaamisen ja ammattilaisia, jotka kuuntelevat ja antavat turvaa kuormittuneille vanhemmille.
- Erityisvanhempia kohtaavien ammattilaisten ja sote-rakenteen tulisi siirtää työtettä ennaltaehkäiseväksi, jolloin huomataan uupumuksen ensioireet ja samalla hoidetaan alusta asti koko perhettä.

MERJA RIIKONEN
FM, FT
perhetoiminnan vastaava
Lakeuden Omaishoitajat ry,
Oivaltajat-hanke

HANNA-KAISA MÄKYNE
sosionomi, palautumisvalmentaja,
perhetoiminnan kehittäjä
Lakeuden Omaishoitajat ry,
Oivaltajat-hanke

”Lastensuojelun Keskusliiton laskelmien mukaan yksi vuosi sijoitettuna maksaa saman verran kuin 3 000 tuntia kotipalvelua, 400 perheneuvolakäyntiä tai seitsemän vuotta intensiivistä perhetyötä”

Suomessa on noin 300 000 erityislasta ja heidän läheistään (Särkikangas, 2020). Niin saadun tuen kuin tarvittavaa tukea vaille jäämisen vaikutukset leviävät laajalle lähipiiriin. Lastensuojelun Keskusliiton laskelmien mukaan yksi vuosi sijoitettuna maksaa saman verran kuin 3 000 tuntia kotipalvelua, 400 perheneuvolakäyntiä tai seitsemän vuotta intensiivistä perhetyötä (Heinonen ym., 2012).

ERITYISLASTEN VANHEMMAT UUPUVAT AVUN HANKINNASSA

Erityislasten vanhemmat tekevät paljon työtä hakiessaan ja vaatiessaan palveluja lapsilleen. Samalla he usein käyvät päivätöissä, ja tämän kaiken keskellä heidän pitäisi huolehtia myös omasta hyvinvoinnistaan jaksakseen erityisen arjen pyörittästä. Iso osa erityisvanhemmista kokee väsymysasteista uupumusta. Lakeuden Omaishoitajat ry:n Oivaltajat-hankkeen kyselyn mukaan 61 vastaajasta 93 prosenttia koki väsymystä ja voimattomuutta (Riikonen ym., 2023).

Erityislasten vanhemmat tarvitseva palveluja, jotka mahdollistavat riittävän levon ja virkistyksen sekä vertaisten tapaamisen. Lepo auttaa moniin erityisvanhempien kyselyssämme esiin tuomiin oireisiin, kuten ärtymykseen ja kiukunpuuskiin (75 % vastanneista) sekä ahdistuneisuuteen (72 % vastanneista) (Riikonen ym., 2023). Ne, jotka vielä jaksavat taistella, leimautuvat usein kotikunnissaan

Kun erityistä tukea tarvitsevan lapsen perhe jää toistuvasti palvelurakenteessa vaille tukea, tuki kohdistetaan väärin asioihin ja vanhempien vanhemmuustaidot kyseenalaiseksi, seurauksena voi olla pitkä polku väärin valittuja suuntia, syrjäytetty nuori ja traumatisoitunut perhe. Lopulta kierre voi johtaa vanhempien työkyvyttömyyteen ja lapsiperheköyhyyteen. Näin syntyy palvelurakennetrauma, toteaa tutkija Kristiina Kantola. (Kantola, 2023.)

hankaliksi vanhemmiksi. Moni vanhempi joutuu myös jäämään kotiin, koska lapsen koulunkäynti ei muuten suju.

”Iso osa erityisvanhemmista kokee väsymysasteista uupumusta.”

Palveluitta jäävät erityisperheet tulevat yhteiskunnalle kalliiksi. Palvelurakennetrauman seurauksena vanhemmat saattavat sairastua, päätyä toimeentulotuelle ja kokea väheksyntää. Laadukas asiakasohjaus tulee huomattavasti halvemmaksi kuin polku, jossa koulunkäynti kärsii, lapsi tai vanhempi syrjäytyy ja lapsi ehkä sijoitetaan perheen ulkopuolelle tilanteen edettyä sellaiseksi, ettei mikään muu enää auta.

MITÄ VOITAIISIIN TEHDÄ?

Tulisi siis rakentaa pikaisesti yksilölliset ja toimivat palvelut, jotka sijoittuisivat avohoidon ja kodin ulkopuolelle sijoittamisen välille, sekä kehittää mahdollisuuksia työelämän ja omaishoidon yhdistämiseen. Erityisvanhempien omaishoitajuus tulee tunnistaa paremmin.

Siirretään työtettä ennaltaehkäiseväksi, jolloin huomataan uupumuksen ensioireet. Hoidetaan alusta asti koko perhettä. Perhe saa

työskennellä yhden ammattilaisryhmän kanssa, jolloin poistetaan vanhemmilta luukulta luukulle juoksemisen taakka. Hyvinvointialueilta ohjataan myös ennaltaehkäisevän ja vertaisuutta tarjoavan yhdistystoiminnan piiriin.

Omaistaan hoitava tarvitsee aidosti kuuntelevaa ja hyväksyvää kohtaamista ammattilaisilta. Kun kuuntelee aidosti, osaa myös järjestää erityislapsiperheelle oikea-aikaiset ja heitä aidosti palvelevat palvelut.

”Omaistaan hoitava tarvitsee aidosti kuuntelevaa ja hyväksyvää kohtaamista ammattilaisilta.”

Ammattilaiset tarvitsevat taitoa kuunnella ja antaa turvaa vaikeissa tilanteissa eläville ja kuormittuneille vanhemmille. ”Kyllä tästä yhdessä selvittää” on lause, jonka kuulemista erityisvanhemmat kaipaavat. ●

Artikkeli on muokattu Ilkka-Pohjalainen- ja Ilmajoki-lehdissä julkaistun mielipidekirjoituksen pohjalta.

AVAINSANAT:

Erityisvanhemmuus, erityislapsiperheet, uupumus, palvelurakennetrauma, kuormittuneisuus, omaishoitajuus

SIDONNAISUUDET:

Oivaltat-jankkeen rahoittaja on Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus Stea.

LÄHTEET:

Heinonen, H., Väisänen, A. & Hipp, T. (2012). Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät?. Lastensuojelun Keskusliitto. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-9424-92-7>

Kantola, K. (2021). Palvelurakenteiden aiheuttama trauma ja uupumus. Erityislapsiperheiden tilanne – Onko tarpeet unohdettu? [luentotallelle]. <https://www.soste.fi/tapahtuma/erityislapsiperheiden-tilanne-onko-tarpeet-unohdettu/>

Riikonen, M. & Mäkynen, H-K. (2023). Kysely erityisvanhempien kuormituksesta ja palautumisesta, käsikirjoitus. Lakeuden Omaishoitajat ry.

Särkikangas, U. (2020). Sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttö erityisperheiden arjessa - toiminnan ja ajankäytön näkökulma. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6100-0>